

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 1 april 1943 kl. 3 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av motioner angående anordnande av diabetesdispensärer och inrättande av sommarkolonier för sockersjuka barn samt angående vidtagande av åtgärder för att förbättra förhållandena för de sockersjuka.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 19, ha herrar Nilsson i Landskrona och Olofsson i Höganäs hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om anordnande av diabetesdispensärer i de olika länen samt inrättande av sommarkolonier för sockersjuka barn. I en annan till samma utskott hänvisad motion, nr 46, har herr Johnsson i Kastanjegården m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Konungen ville anhålla, att skyndsamt utredning verkställes rörande åtgärder för att förbättra förhållandena för de sockersjuka.

Utskottet har behandlat båda motionerna samtidigt.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till resp. motioner.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionerna från 1941 års befolkningsutredning, institutet för folkhälsan, livsmedelskommissionen, medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen, samt dessutom berett svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet och svenska läkarsällskapet tillfälle att inkomma med yttrande.

Utskottet har dessutom muntligen hört sakkunniga på området.

Utredning angående inrättande av diabetesdispensärer tillstyrkes av 1941 års befolkningsutredning men avstyrkes av medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, landstingsförbundet och stadsförbundet. I de yttranden, som avstyrka, hänvisas till att frågan om behovet ej kan anses klarlagd och att det kan befinnas lämpligare att de sockersjuka vårdas å de vanliga sjukvårdsinrättningarna.

Inrättandet av särskilda sommarkolonier för sockersjuka barn tillstyrkes av landstingsförbundet men avstyrkes, ibland i mycket bestämda ordalag, av 1941 års befolkningsutredning, institutet för folkhälsan, medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen och stadsförbundet. Det anses, att det skulle vara psykologiskt oriktigt eller skadligt att sammanföra de sockersjuka barnen i speciella sommarkolonier. Önskvärd vård säges utan svårighet kunna lämnas även i allmänna sommarkolonier.

Anordnande av vilohem för sockersjuka avstyrkes av institutet för folkhälsan och landstingsförbundet. Något behov ur vårdsynpunkt föreligger icke, utan de sockersjuka kunna mycket väl vistas i samma vilohem som andra konvalescenter.

Tilldelningen av ransonerade livsmedel är f. n. betydligt rikligare till sockersjuka än till andra. Ökad tilldelning, om det är möjligt med hänsyn till tillgångarna, anses önskvärd av landstingsförbundet. Institutet för folkhälsan, medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen och livsmedelskommissionen anse däremot ökad tilldelning ej erforderlig. Vid modern behandling av de sockersjuka erfordras i allmänhet icke rikligare tillförsel av livsmedel och i yttrande från livsmedelskommissionens näringsakkunniga (bl. a. prof. Lichtenstein, Svartz och Widmark) framhålles, att många sockersjukas hälsotillstånd förbättrats på grund av att de varit tvungna övergå till en knappare kost.

Ökad tilldelning av kaffe avstyrkes av dem, som yttrat sig därom, nämligen institutet för folkhälsan, skolöverstyrelsen och livsmedelskommissionen. Flera i allmänna handeln förekommande kaffesurrogat kunna utan olägenhet förtäras av sockersjuka.

Även särskilda kurser i dietmatlagning avstyrkas såsom icke behövlige av institutet för folkhälsan, medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, livsmedelskommissionen och stadsförbundet. Landstingsförbundet anser att lämplig tryckt handledning kunde tilldelas varje sockersjuk.

Utredning av frågan om yrkesval tillstyrkes av institutet för folkhälsan men avstyrkes av medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, stadsförbundet och landstingsförbundet. Hjälps och råd vid yrkesval äro visserligen önskvärda men anledning föreligger icke att bryta ut just de sockersjuka och göra denna fråga till föremål för särskild utredning.

I institutets för folkhälsan yttrande framhålles vikten av att de sockersjuka ha lätt och billig tillgång till insulin. Samtliga landsting ha enligt landstingsförbundets uppgift beviljat anslag för anskaffande av insulin åt obemedlade och mindre bemedlade. Villkoren för bidrags erhållande äro dock olika liksom bidragens storlek. Institutet anser en utredning motiverad för att åstadkomma likformighet och för att de sockersjuka lätt skola kunna erhålla erforderliga kvantiteter.

Läkarsällskapet tillstyrker ur mera allmänna synpunkter utredning.

Utskottet.

Såvitt utskottet kunnat finna föreligger näppeligen behov av något större antal diabetesdispensärer. Även om meningarna bland sakkunniga icke äro alldeles enhetliga, vill det dock synas, som om det skulle vara fullt tillräckligt med ett fåtal, tre à fyra, lämpligt placerade dispensärer, där de sockersjuka under tillräcklig tid kunde undersökas och lämplig behandlingsform utexperimenteras. Därefter synas de sockersjuka i regel själva kunna omhänderta behandlingen utan

att de personligen behöva uppsöka läkare eller dispensärer. Erforderliga justeringar av behandlingsmetoden, storleken av insuliniinjektionerna o. d. lära i flertalet fall kunna ske med ledning av insända prov. Emellertid synes det kunna medföra besparingar, om det beredes möjlighet för de sockersjuka att utan allt för långa resor komma i tillfälle att bli sakkunnigt undersökta, varför som sagt ett par dispensärer kunna anses motiverade. Dessa dispensärer böra vara så stora, att erforderlig personal och nödiga laboratorier kunna fullt utnyttjas.

Särskilda sommarkolonier för sockersjuka barn äro däremot enligt utskottets mening alldeles olämpliga och böra om möjligt undvikas. Det torde vara riktigt, som i flera yttranden framhålles, att barnen vid dylika speciella sommarkolonier skulle få en stark känsla att icke vara som andra barn, vilket kunde få menlig inverkan. Däremot lär det icke möta några svårigheter att behandla de sockersjuka barnen på rätt sätt, även då de vistas vid en vanlig sommarkoloni, och att göra detta utan att barnen behöva känna av sin sjukdom. Det lämpligaste synes därför vara att låta de sockersjuka barnen vistas tillsammans med andra barn och att så långt görligt behandla dem som de friska barnen.

Att anordna särskilda vilohem för sockersjuka kan knappast komma i fråga. Utskottet har bibringats den uppfattningen, att det icke möter någon som helst svårighet för de sockersjuka att vistas tillsammans med andra, som äro i behov av vila, och att de även då mycket väl kunna fortsätta sin insulinbehandling. Även i detta fall synes det närmast få betraktas som en fördel, att de sockersjuka ej strängt avskiljas från andra människor. De uppmärksamma då mindre sin sjukdom.

Såvitt av inkomna yttranden framgår, skulle de sockersjuka i regel ej ha blivit sämre som följd av den genom ransoneringen knappare tillgången på olika födoämnen, vilket inför utskottet bestyrkts av sakkunnig. Snarare skulle en förbättring av deras hälsotillstånd ha kunnat konstateras. Anledning att överväga ökad tilldelning av vissa ransonerade livsmedel synes då ej föreligga. Om i något speciellt fall särskilt sträng diet anses nödvändig, lär väl efter läkares ordination lämpliga kvantiteter kunna erhållas. Vad speciellt kaffe beträffar, upp-gives med bestämdhet, att olägenhet ej förefinnes för de sockersjuka att förtära i handeln allmänt förekommande kaffesurrogat.

Det undandrar sig givetvis utskottets bedömande hur pass sträng den sockersjukes diet bör vara eller om det överhuvud taget är nödvändigt, att en sockersjuk i allmänhet håller diet. Det har emellertid upplysts, att i de modernare behandlingsmetoderna med insulin dietfrågan spelar en underordnad roll och att det ofta får anses bäst, om den sockersjuka underlåter att allt för mycket äktge på dietfrågan. Det får då enligt utskottets mening anses ganska överflödigt att anordna särskilda kurser i dietmatlagning eller att ge för många till synes ofta onödiga råd och anvisningar.

Givetvis finner även utskottet önskvärt, om hjälp vid yrkesval kunde ges de sockersjuka. Enligt utskottets mening bör dock frågan om yrkesval ses i ett större sammanhang. Det kan knappast vara motiverat att bryta ut en mindre del av problemet och göra den till föremål för specialutredning, utan frågan om hjälp och råd vid yrkesval bör, då så befinnes lämpligt, utredas i sin helhet.

För de sockersjuka är insulinet ofta livsviktigt, även om fall förekomma, då den sockersjuka ej tål insulin och ej får ges dylikt. Det är då av yttersta vikt, att alla sockersjuka, som behöva insulin, också kunna erhålla det på bekvämt sätt och till minsta möjliga kostnad. Visserligen ha landstingen, vart i sin ort, gjort åtskilligt för att underlätta för de sockersjuka att erhålla insulin, men åtskilligt synes dock återstå att göra. Fråga torde väl också vara om det lämpligen är landstingen, som böra svara för dessa anordningar. En sockersjuk kan behöva insulin även om han befinner sig utanför landstingsområdet och hans ekonomiska villkor kunna vara sådana, att han bör erhålla bidrag. Utskottet vill därför ifrågasätta, om icke staten lämpligen borde bekosta dessa bidrag och ordna med tillhandahållande av insulin. Det skulle otvivelaktigt bli till gagn för de flesta sockersjuka och medföra större likformighet vid deras behandling. I sammanhanget vill utskottet meddela, att enligt vad som upplysts tillgången på insulin även under rådande avspärrning kan beräknas bli tillräcklig för behovet.

Slutligen vill utskottet framhålla önskvärdheten av att läkarna erhålla en mera omfattande utbildning ifråga om behandlingen av de sockersjuka. Det skulle helt visst vara till gagn, om denna fråga ägnades större uppmärksamhet, eftersom en sockersjuk person vid riktig behandling ofta nog bör kunna hållas fullt arbetsför och samhället då dels erhålla en fullgod arbetskraft och dels undgå betydande sjukvårdskostnader.

Om utskottet alltså icke har den uppfattningen, att de i motionerna framförda skälen kunna motivera en allmän utredning om förbättring av förhållandena för de sockersjuka, anser utskottet å andra sidan, att mycket starka skäl tala för en mera begränsad utredning. Det gäller då särskilt frågan att göra insulinet lättillgängligt till för alla sockersjuka överkomliga priser och inrättandet av ett fåtal större diabetesdispensärer eller undersökningssjukhus samt åtgärder för att dessa sjukhus måtte utrustas med sakkunnig personal. Enligt utskottets mening skulle en lämplig anordning i dessa hänseenden vara till mycket stort gagn för de sockersjuka och för samhället i längden kunna medföra icke obetydligt minskade kostnader. Utskottet får alltså med anledning av motionen II:46 hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande åtgärder för att förbättra förhållandena för de sockersjuka, och

att motion II:19, i den mån den icke därmed kan anses besvarad, ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 1 april 1943.

På utskottets vägnar:

TORSTEN NILSSON.

Närvarande: herrar *Nilsson* i Stockholm, *Persson* i Norrby, fru *Ebon Andersson*, herrar *Nilsson* i Göingegården, *Andersson* i Alfredshem, *Jansson* i Kalix, *Anderson* i Mejstad, *Hansson* i Skediga* och fru *Rydh*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.